

MUZEUM TĚŠÍNSKA

PLEBISCIT 1920 / PLEBISCYT 1920

Karte der Bevölkerung

des ostmährisch-schlesischen Industriegebietes

nach den amtlichen Volkszählungsergebnissen vom Jahre 1910
verfaßt von Ing. V. Obratschay.

Tableau de la population

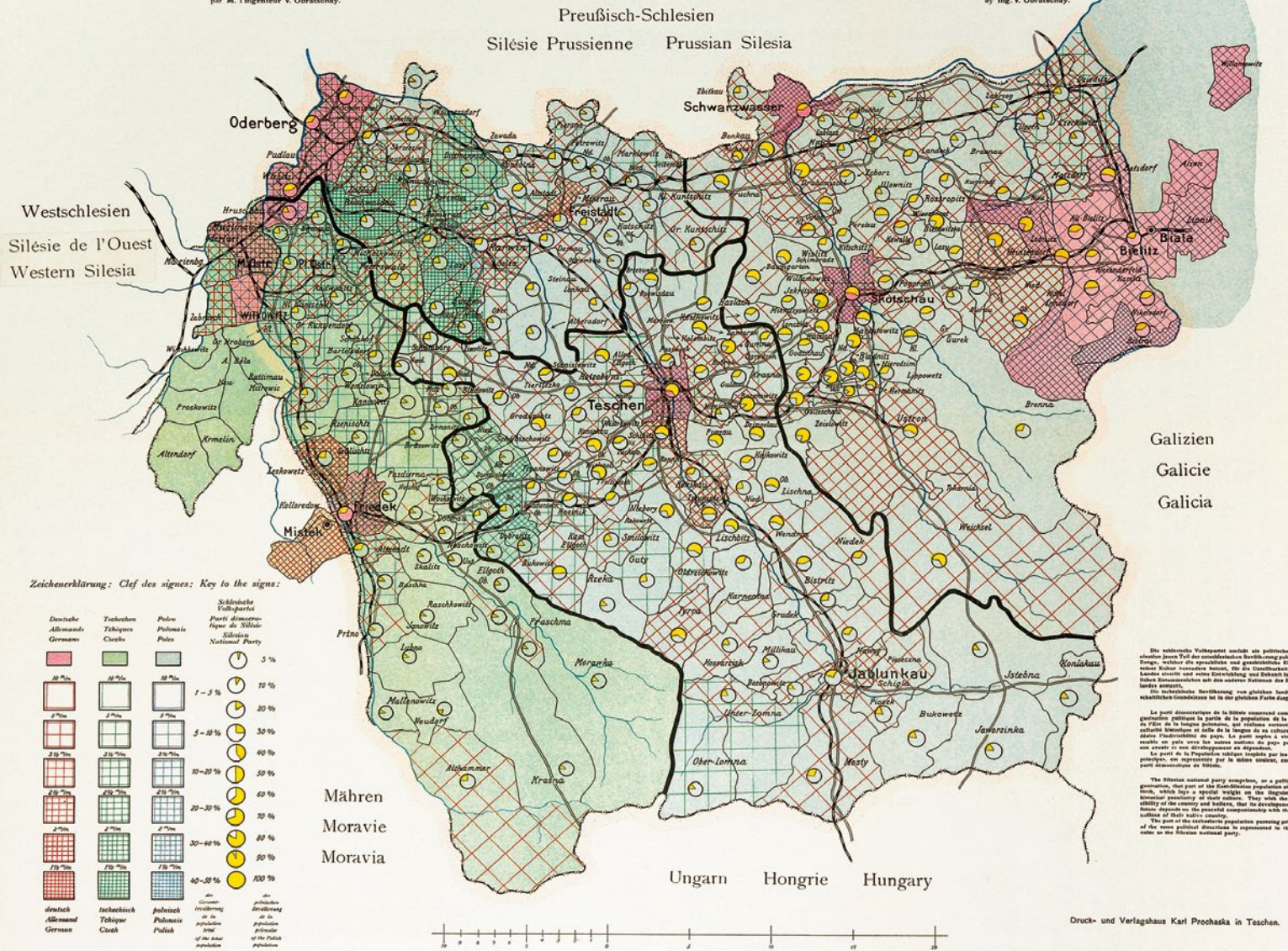
du Territoire industriel de la Moravie et Silésie de l'Est,

d'après les recensements officiels de 1910,
par M. l'ingénieur V. Obratschay.

Map of the population

of the Manufacturing District of Eastern Moravia and Silesia,

according to the official results of the census of 1910,
by Ing. V. Obratschay.

27. října 2023 – 25. února 2024

Vernisáž výstavy 26. října 2023 v 17:00

Historická budova, Hlavní třída 115/15, Český Těšín
ceskytesin@muzeumct.cz, + 420 558 711 866, www.muzeumct.cz

• Visegrad Fund

Před 105 lety, 28. října 1918, vznikla Československá republika. Společný stát Čechů a Slováků, k němuž se zástupci všech tehdejších slovenských politických stran a nejvýznamnějších slovenských organizací přihlásili 30. října 1918 podepsáním tzv. Martinské deklarace. Pražané a obyvatelé dalších českých měst jásalí a s nadšením přistoupili k budování svého nového státu, vyhlášení ČSR ovšem doprovázel úporný vojenský, politický a diplomatický zápas o jeho hranice. Československé ozbrojené jednotky sváděly těžké boje o slovenské území s Maďary, kteří se s vytvořením ČSR odmítali smířit. Ani v českém pohraničí však nebylo vyhlášení ČSR vždy přijímáno s nadšením, právě naopak – s existencí nového státu a s jeho hranicemi se odmítali smířit především Němci v pohraničních oblastech, snad nejsložitější ale byla situace v prostoru Těšínského Slezska.

Těšínsko sice bylo jednou z historických českých korunních zemí se starými zemskými hranicemi, ale už před první světovou válkou se zde vytvořily mimořádně složité sídelní, sociální a také jazykové a národnostní poměry. I když řada obyvatel Těšínska zůstávala i v době vzniku ČSR národnostně indiferentní, v zásadě se na Těšínsku střetávaly český, resp. československý, německý, slezský a polský program. Poláci v řadě obcí převažovali, vytvořili v Těšíně vlastní místní politickou reprezentaci a nepřekvapí, že se dožadovali realizace svého práva na sebeurčení. Představy polské Národní rady pro Těšínské knížectví o připojení Těšínska k území nově vznikajícího polského státu ovšem narážely na představy ostatních obyvatel Těšínska – téhož práva na sebeurčení jako Poláci se dovolávali i těšínská Češi a také Němci, kteří tehdy ovládali většinu úřadů a soudů, německy mluvící obyvatelstvo převažovalo ve všech větších těšínských městech. A s Němci se práva na sebeurčení dožadovali i početní přívrženci silného slezského zemského hnutí, zejména příznivci Slezské lidové strany.

Otázka budoucnosti Těšínského Slezska – a částí slovenských pohraničních území na Oravě a na Spiši, kde se události vyvíjely obdobně jako na Těšínsku, se stala předmětem jednání poválečné mezinárodní pařížské mírové konference v lednu 1919. Návrhy těšínských Němců a Slezanů na neutralizaci těšínského území, vytvoření jakéhosi samostatného státu pod mezinárodní patronací či připojení Těšínska k sousednímu Německu konference odmítla a nezabývala se jimi. V Paříži se jednalo jen o polském a československém programu a budoucích hranicích mezi nově vzniklými dohodovými státy. Celé Těšínské Slezsko bylo postaveno pod mezinárodní kontrolu, do Těšína dorazila mezinárodní komise a 27. září 1919 pařížská konference rozhodla o provedení lidového hlasování – plebiscitu, který jí měl pomoci najít odpověď na otázku, zda si obyvatelé Těšínska, a to bez ohledu na jejich národnostní či jazykovou orientaci, přejí, aby území Těšínska bylo přiznáno Polsku anebo ponecháno v hranicích nově vzniklého Československa.

Mezinárodní plebiscitní komise v Těšíně byla doprovázena francouzskými a dalšími dohodovými vojenskými jednotkami, jež měly dohlížet na řádný průběh hlasování a dodržování klidu a pořádku na sporném území. Do příprav k hlasování se ovšem zapojily nejen mezinárodní komise a československé a polské úřady, ale brzy se o slovo přihlásilo i místní obyvatelstvo a místní politické strany a především jejich agitátoři a tisk. Záhy se tak ukázalo, že těšínská mezinárodní komise nebyla v hustě osídleném a jazykově a národnostně smíšeném regionu schopna čelit rostoucímu napětí, vzájemné nevraživosti, stále ostřejší agitaci, násilným „přesvědčovací“ metodám, fyzickým útokům a teroristickým akcím ozbrojených bojůvek, ani stávkám, rabování apod. Vzhledem k vypjaté atmosféře, dohnané až k vyhlášení výjimečného stavu a také vzhledem k očekávaným nejistým výsledkům připravovaného hlasování navrhla na počátku léta 1920 polská delegace v Paříži upuštění od uspořádání plebiscitu a rozdělení území Těšínského Slezska, Oravy a Spiše mezinárodní arbitráží.

Polská i československá delegace vyjádřily svůj souhlas s arbitrážním řešením při jednání, které se poté uskutečnilo v belgickém letovisku Spa 10. července 1920. Konečné kompromisní rozhodnutí pařížské mírové konference o průběhu podnes platných polsko-českých státních hranic na Těšínsku a také polsko-slovenských hranic na Oravě a Spiši bylo zveřejněno 28. července 1920. Správa nad přiznanými částmi Těšínska, Oravy a Spiše byla zástupcům československých a polských úřadů na těšínském náměstí předána mezinárodní plebiscitní komisí slavnostně 10. srpna 1920.

Výstava byla připravena ve spolupráci českých a polských historiků pod autorským vedením PhDr. Tomáše Ruska ze Slezské univerzity v Opavě v rámci přeshraničního projektu Těšínské Slezsko / Śląsk Cieszyński 1920–2021, realizovaného společně Slezskou univerzitou v Opavě a Muzeum Śląska Cieszyńskiego w Cieszynie a financovaného z grantu Visegrádského fondu č. 22010278.

Po její úspěšné prezentaci v Muzeum Śląska Cieszyńskiego v polském Těšíně ji Muzeum Těšínska představuje také české veřejnosti. Mimořádná výstava prezentuje na 14 panelech nejen obsáhlé autorské texty a komentáře dobových událostí, ale především četné dobové mapy, dokumenty, fotografie a další bohatý ikonografický materiál, mnohdy dosud nepublikovaný. Výstava v Historické budově byla doplněna o trojrozměrné exponáty ze sbírek Muzea Těšínska, zejména dobovou vojenskou výstrojí a výzbrojí apod. Kurátorem výstavy je Mgr. Martin Krůl, Ph.D.